

O novih knjigah pišejo Goran Potočnik, Meta Kušar,
Vesna Jurca Tadel in Lucija Stepančič

Estetsko, matematično, magično

Igor Škamperle: *Magična renesansa*, ŠOU,
Študentska založba, Knjižna zbirka
Claritas, Ljubljana 1999

Swannov svet je svet brez želja, je tudi svet brez obupa. Zgodba Igorja Škamperleta se dogaja na popolnoma drugem planetu. Bil je alpinist. Še pred tem se je rodil v Trstu. Prevelika bližina smrti drugega ga je odvrnila od gora. A skalne gmote, ruševine nekoč pod zemljo ječečih katedral, so mu približale Boga. V Ljubljani je študiral na Državnem inštitutu za fizikulturo, kakor se je takrat imenovala Fakulteta za šport. Po dveh letih študija se je vpisal na primerjalno književnost in sociologijo kulture in diplomiral. Bil je lacanovec. Samo nekaj časa. Nagona smrti še ni premagal. Njegova velika želja je bil solo vzpon, brez dodatnega kisika, na najvišjo skalo sveta. Eros je bil zaenkrat še močnejši. Igor Škamperle je napisal roman o gorah. Napisal je roman o okultizmu, ki se dogaja v Pragi, in z njim prišel v finalni izbor za nagrado kresnik. Na FF predava sociologijo vednosti in znanosti ter izbirni predmet o renesančni kulturi. Svoje študente vodi na strokovne ekskurzije po renesančni Italiji. Doktoriral je iz Giordana Bruna. Sodeluje z revijo Poligrafi, je član uredništva zbirke Claritas, dvakrat se je študijsko izpopolnjeval v Italiji, prevedel je Le Goffa in uredil izdajo Eugenia

Garina. Na dolomitskih smučiščih se je hudo poškodoval in med dvomesečno komo je eros spet premagal smrt. Igor Škamperle je napisal svoje prvo strokovno delo *Magična renesansa*.

Magična renesansa je, po besedah avtorja, sklop sedmih esejev in biografskega orisa nekaterih izmed glavnih junakov renesančnega dogajanja. Zaradi nevarnosti napačnega razumevanja koncepta knjige bi bilo bolje ne govoriti o knjigi esejev, temveč o knjigi eseju. Je že tako, da so dandanes knjige esejev, vsaj v slovenskem prostoru, prej rezultat potrebe po lastni knjigi kot kakega globljega metodološkega vzgiba. Tako ne moremo govoriti o kaki večji notranji koherentni povezanosti, prej o nekakšnem kvaziteoretskem postmodernističnem gemištu. Kar seveda ne pomeni, da so to kokteli slabih zapisov (ali da ne obstajajo izjeme). Tečnarim le o konceptu knjige. Škamperletov izdelek ne sodi v ta mlahavi okvir.

Za *Magično renesanso* ni bistveno, da je to prvo delo, ki se ukvarja s tovrstno problematiko pri nas; v tem kontekstu je velik in pomemben dogodek, ni pa bistven. Prav tako nima kardinalnega pomena na vizualni ravni zaznana trdna historično vodena zgradba zapisa, ki ga, če se vrnem nekoliko nazaj, moramo označiti za esej, in to iz preprostega razloga nemogućnosti drugačnega (in tudi boljšega) zapisovanja nujno parcialnega križanja lastnih miselnih tokov. (Takšen način zapisovanja je dobrodošel pripomoček bralcu, pa tudi ugodnost, ki bi se ji le

redko kateri zapisovalec odrekel.) O tem je v *Eseju kot obliki* podrobneje razpravljajl Theodor Adorno. Jedro *Magične renesanse* je, kot pri vsaki dobri knjigi, v podpalubju, na vsebinski ravni, tako rekoč v opombah oziroma nekje med zapisom in opombami. Škamperle skozi govor o renesansi izpostavi vse njene glavne miselne in predvsem estetske teoreme, ki so po logiki nadgrajevanja in nujnega zaničanja – glavne drže vsakega postobdobja – kot koordinate kreirale nastanek novoveškega človeka in njegove znanosti (o subjektu).

Renesansa je od humanizma prevzela konceptualno branje tekstov, kar pomeni, da je do tekstov pristopala skozi historično analizo, to pa spet pomeni, da je srednjeveško dožemanje časa kot alegoričnega, kot večno prisotne preteklosti svetopisemske zgodbe, kot vztrajnega pričakovanja ponovnega prihoda Odrešenika, zamenjala za drsenje življenja kot sedanjega trenutka skozi nenehne premene in spremembe. Tekste je brala v okvirih njihovega historičnega nastanka. Na mesto okostenelega teološkega dokazovalnega aparata stopijo filologija, retorika, gramatika. Zamenjata se tako subjekt preučevanja kot subjekt interpretativnega izjavljanja.

Predvsem pa ni več brala samo teološko zakodiranega in latiniziranega Aristotela, temveč Platona, Plotina, neoplatoniste (filozofijo stapljanja duše in mišljenja). In to v originalu, saj se je od prebeglih Bizantincev (Turki so spet razmigali evropske glave) naučila grščine. Prav tako je spoznavala vseprežemajočo harmonijo iz *Corpusa Hermesa Trismegista* in po Pi-

tagori povzemala matematično-estetske kriterije reda, lepote kot geometrične forme ter harmonije kot odseva logičnih pravil.

Škamperle ugotavlja, da je renesansa iz naštetih virov izoblikovala samo svojo znanstveno paradigmo, ki je postala obvezujoča tako za slikarstvo, arhitekturo, filozofijo, okultne vede kot tudi za astrofiziko. Paradigmo, ki se je odzvala na ime evklidsko pravilne perspektive. Njen osnovni kriterij je bil estetski: lepi so tisti (geometrični) proporci, ki so v aritmetičnem sskladju. Takšna perspektiva je idealni prijem vedenja in spoznavanja zakonov celotne renesančne kulture. Zato lahko Škamperle zapiše, da Kopernikova kozmologija ni kvalitativno boljša od ptolomejsko-aristotelovske, saj še vedno ne razreši protislovnih krožnic planetov, je pa kvalitativno skladnejša in bolj smiselna.

Če zaključim z avtorjem samim: »Perspektiva pomeni določeno redukcijo psiholoških in fizioloških percepcij realnosti na matematično ogrodje, ki se vzpostavlja kot spoznavni oz. znanstveni ideal, vendar ne zato, ker bi redukcija pomenila cilj spoznavnega procesa, ampak nastopa kot spoznavni model, kot paradigma oziroma pot, ki se govorici realnosti lahko najkoherentneje približa.« (str. 113)

Začetki moderne dobe so še kako estetsko, beri matematično, kodirani. Enako se da trditi tudi za tehno kulturo, kulturo mešanja in premeščanja različnih simbolnih sistemov ter predvsem prevladovanja enega izmed njih: estetskega. S to bistveno razliko, da je uveljavljanje estetskega merila v renesansi prinašalo napredek, svežino

in odmik od zatohlosti pariške sholastičnosti, medtem ko je sedanje uveljavljanje estetskega lahko le uveljavljanje demonsko estetskega. Spomnimo se samo na analize našega Strehovca. Renesansno estetsko je vzhičeno nad svobodo in radostjo do življenja in užitka, je nevedno, saj se ne zaveda svojih konsekvenc, je skratka magično. Je pa tudi edino, kar je renesančniku preostalo.

Magično renesanso lahko zato brez problema umestim v vrsto del, ki so

jih spisala peresa največjih razkrinkovalcev maske moderne, v vrsto od Foucaulta do Baudrillarda. Pravzaprav na mesto, ki je korak pred naštetimi, saj je napisana tudi z vednostjo o njih in predvsem z drugačnega zornega kota. Končujem z vednostjo, da se s tako klasifikacijo in prikazano interpretacijo Igor Škamperle najbrž ne bi v celoti strinjal.

Kakor koli, strel v črno.

Goran Č. Potočnik

Najbolj upodabljan obraz v zgodovini zahodnega sveta

Več avtorjev: *Jezus*, Založba Družina, Ljubljana 1999

Pred vstopom v novo leto je izšla knjiga s podnaslovom *2000 let zgodovine vere in kulture*. Enajst avtorjev, med njimi tudi pisateljica I. F. Görres in luteranska škofinja M. Japsen, razmišlja o Jezusu, hkrati pa mnogi tudi o upodabljanju osrednje osebnosti krščanske ikonografije, s katero je povezano veliko zgodovinskih in teoloških nazivov ter posledično tudi znamenitih podob, ki so v knjigi zelo bogato zastopane: Maziljenec, Mesija, Logos, Božji Sin, Gospod, Jagnje Božje, Učitelj, Kralj, Pastir, Božje Dete, Sodnik ...

Avtorji so različnih provenienc: profesorji različnih ved – judovske zgodovine in jezikoslovja, dogmatike, ruske književnosti, teologije, primerjalnega veroslovja, sociologije. Dva prispevka

sta prispevala kardinala: milanski in dunajski nadškof, enega pa pisatelj in urednik W. Zieher.

Kakor koli že je orientiran naš odnos do krščanstva in do drugih religij sveta, vsekakor so pri vsakem človeku globine poti do bistva zelo različno globoke. V glavnem pa smo v Evropi prerasli čase nasilnega racionalizma, ki so zahtevali, da verjamemo samo nekaj: ali to, kar je zahtevala dogma, ali pa to, kako je religija samo prisilna nevoza. Zdaj smo v tistem obdobju človeškega razvoja, ko dvomimo o vsem, ker smo utrjeni od boja in nasilnega uveljavljanja mnenj. Morda imamo prvič v zgodovini možnost, da lahko sami ugotovljamo, kaj je s stvarjo, ki vsebuje tako kompleksne vsebine, ki jih Jezus s svojo osebo zaznamuje. Psihologi vedo, da se v svoji želji izpostavljamo nevarnim možnostim, vendar pa s takim dejanjem končno le pokažemo tisti pogum osvajanja, ki zasluzi simpatijo.

Kako radi bi se oddahnili od preteklih napak, vendar bomo zanesljivo še